

SITRA

Yhteiskunnan murros ja systeminen sopeutumiskyky

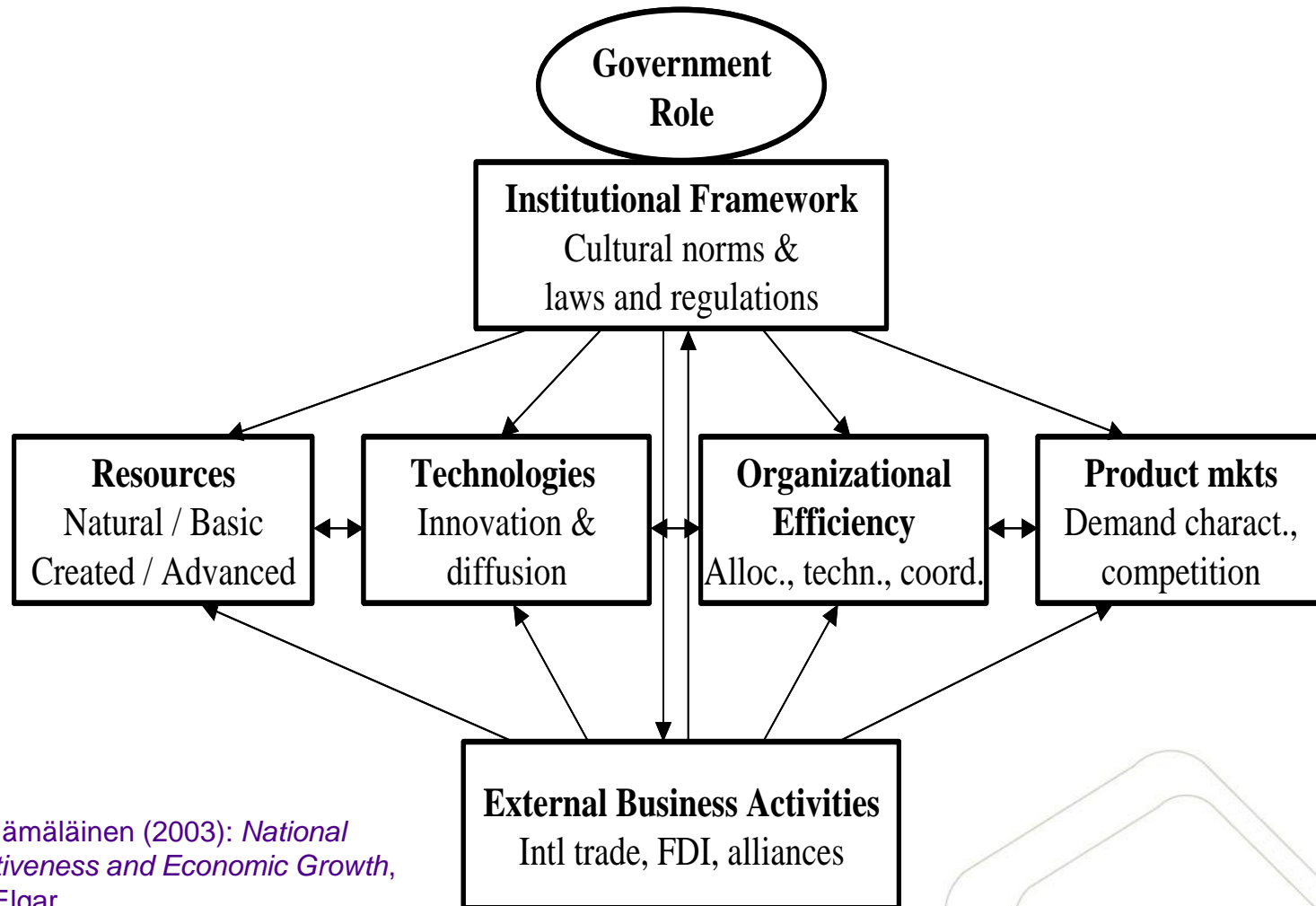
Timo Hämäläinen, Ph.D.
Sitra Fellow

Luonnonvarastrategiaseminaari 13.1.2009, Rantapuisto

Maailmantalouden murros haastaa yhteiskunnan perinteiset rakenteet

Kilpailukykytekijöiden murros

Lähde: Hämmäläinen (2003): *National Competitiveness and Economic Growth*, Edward Elgar.

Karkuunjuoksu- ja kiinnikuromisvaiheet vuorottelevat maailmantaloudessa: BKT/as. kasvu suhteessa USA:han II teollisen vallankumouksen jälkeen

Lähde:
Maddison (1995)

**Karkuun- Kiinni-
juoksu kurominen**

Maa	1913-50	1950-89
Itävalta	-1,4	1,9
Belgia	-0,9	0,9
Tanska	-0,1	0,6
Suomi	0,3	1,7
Ranska	-0,4	1,2
Saksa	-0,8	1,7
Italia	-0,7	2,0
Hollanti	-0,5	0,6
Norja	0,6	1,2
Ruotsi	0,6	0,5
Iso-Britannia	-0,7	0,3
Austraalia	-0,8	0,2
Kanada	-0,1	0,7
Tsekkoslovakia	-0,2	0,4
Kreikka	-1,0	2,3
Unkari	-0,8	0,6
Irlanti	-0,8	1,0
Portugali	-0,8	2,0
Espanja	-1,3	1,8
Neuvostoliitto	0,7	0,6
Keskiarvo	-0,39	1,11

Historiallisia esimerkkejä

Kiinnikuromisesta:

- suhteessa Iso-Britanniaan 1800-luvun jälkipuoliskolla
- suhteessa Yhdysvaltoihin II maailmansodan jälkeen

Karkuunjuoksemisesta:

- Iso-Britannia 1800-luvun alussa
- Yhdysvallat ja Saksa 1900-luvun alussa
- 2000-luvun alussa..... Suomi??

Kolmas teollinen vallakumous: karkuunjuoksuvaihe jo käynnissä

BKT/as. suhteessa USA:han (=100), maksimi sinisellä pohjalla

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Putous huipusta	5. vuoden muutos
Austraalia	81.10	81.12	80.56	81.17	77.97	76.80	75.34	77.39	78.49	78.84	76.14	76.67	76.25	76.75	76.91	78.05	78.22	77.96	77.57	78.11	76.35	-1.70	-1.70
Itävalta	74.70	72.07	76.94	76.57	71.49	71.00	71.33	70.78	72.64	73.22	75.24	78.69	77.32	75.31	74.35	74.33	73.30	71.40	71.41	70.71	69.73	-8.97	-4.60
Belgia	75.68	72.42	75.17	72.82	69.77	69.67	70.79	71.21	73.00	74.16	75.60	77.57	77.36	75.04	74.11	74.21	72.28	71.78	71.23	70.45	70.21	-7.36	-4.00
Kanada	90.66	91.97	89.82	88.70	87.14	88.01	86.60	88.07	89.40	88.32	85.43	83.04	80.16	79.25	79.56	80.48	79.09	79.27	77.39	78.52	80.66	-11.31	0.18
Tanska	83.84	79.72	85.69	84.72	82.01	83.16	86.16	83.74	83.57	81.50	81.75	83.83	82.93	80.85	82.23	82.88	82.51	82.06	81.27	80.02	80.12	-6.03	-2.76
Suomi	71.80	71.26	76.39	75.11	72.73	72.57	72.93	74.46	76.34	78.40	77.04	72.02	66.93	64.07	64.45	66.38	66.76	67.70	68.93	67.99	68.55	-9.85	2.17
Ranska	75.71	74.10	78.22	77.26	73.00	71.82	72.27	73.44	74.63	74.32	75.65	76.90	75.12	72.42	71.23	70.95	69.29	67.82	67.92	67.38	66.30	-11.92	-4.65
Saksa	73.75	71.79	74.64	74.01	70.94	70.90	72.76	72.51	72.56	72.46	73.67	78.13	77.72	75.22	74.27	74.12	72.34	70.26	69.61	68.62	67.15	-10.98	-6.98
Kreikka	53.88	52.35	52.69	50.01	46.92	46.49	46.06	43.95	44.57	44.56	44.15	46.43	45.35	43.83	43.41	43.80	43.68	43.74	43.73	43.75	43.68	-10.20	-0.12
Irlanti	45.71	45.67	49.72	48.57	47.09	47.38	46.99	48.13	49.42	51.90	55.14	56.32	55.98	57.04	57.35	60.87	63.35	67.08	69.61	73.10	76.36	0.00	15.49
Italia	69.12	67.78	71.61	70.40	67.18	67.50	69.24	69.77	71.62	71.60	73.10	76.32	74.92	71.76	70.51	70.92	70.13	68.73	68.00	66.78	64.23	-12.10	-6.70
Japani	73.16	73.98	78.72	77.27	74.47	75.60	76.64	77.78	80.20	81.69	84.47	89.29	87.19	85.57	83.11	82.33	82.37	80.32	76.52	74.07	72.78	-16.51	-9.55
Hollanti	76.78	74.96	77.35	75.53	72.77	72.79	72.60	71.69	71.41	72.55	74.69	77.41	75.81	74.21	73.19	73.87	73.41	73.33	73.37	72.60	72.32	-5.09	-1.56
Uusi Seelanti	64.61	65.27	70.68	69.28	66.33	64.94	66.22	65.60	64.10	62.71	60.69	58.57	57.46	59.99	60.75	61.21	60.65	58.27	56.11	56.36	56.17	-14.51	-5.04
Norja	89.39	89.40	92.46	91.79	91.03	91.69	85.46	83.35	79.43	78.75	79.86	83.35	80.93	81.31	81.04	82.51	85.42	86.42	81.65	81.90	90.00	-2.46	7.49
Portugali	39.45	38.21	40.58	39.35	36.16	36.98	38.73	39.92	41.32	43.35	45.24	48.59	48.93	47.17	46.34	46.27	46.32	46.33	47.05	48.34	47.98	-0.95	1.71
Espanja	52.97	50.80	53.32	52.02	49.27	48.63	49.73	50.99	51.98	52.81	54.44	57.04	55.98	53.69	52.94	57.33	53.21	53.29	53.77	54.00	53.45	-3.88	-3.88
Ruotsi	81.51	79.05	82.39	81.25	80.19	79.76	80.98	80.93	80.47	80.57	80.08	79.18	75.34	71.61	71.76	73.27	71.47	69.88	69.73	69.61	69.14	-13.25	-4.12
Sveitsi	97.44	96.24	100.0	97.30	93.16	92.75	94.91	93.25	91.64	92.75	95.73	96.00	91.55	89.41	87.45	86.43	83.79	81.65	81.57	80.52	79.20	-20.81	-7.24
Turkki	20.32	20.99	21.76	21.65	20.97	20.91	21.47	22.50	21.76	20.48	22.05	22.26	22.62	24.00	21.46	21.81	22.01	22.76	22.37	20.68	20.81	-3.19	-1.00
Iso-Britannia	67.41	65.19	69.34	69.49	66.02	66.80	66.95	68.18	69.69	69.30	69.25	69.58	68.37	68.58	68.84	68.79	68.73	69.10	69.27	68.57	68.09	-1.60	-0.70
USA	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100		

>=====<

Ensimmäinen vedenjakaja

>=====<

Toinen vedenjakaja

Systemisen uudistumisen edut

- Murroksen aikana nopeasti ja laaja-alaisesti rakenteitaan sopeuttavat yhteiskunnat voivat päästä positiivisen kehityksen kierteeseen.
- Tällöin yhteiskunnan eri osajärjestelmät täydentävät hyvin toisiaan ja sopivat yhteen muuttuvan toimintaympäristön kanssa.
- Tämä yritysmaailmasta tuttu 'kasvavien tuottojen' – ilmiö johtaa nopeaan tuottavuuden kasvuun, kestävään ja vaikeasti kopioitavaan 'systemiseen' kilpailuetuun sekä ripeään talouskasvuun.
- Toisaalta hitaasti rakenteitaan uudistavat yhteiskunnat eivät saavuta näitä etuja vaan joutuvat kamppailemaan rapautuvan kilpailukyvyn ja hitaan tuottavuuskasvun kanssa.

Miljardien eurojen kysymykset

- Miksi jotkut yhteiskunnat, sektorit, alueet ja organisaatiot jämähtävät paikoilleen, kun toiset pystyvät uudistamaan rakenteitaan? →
 - Minkälaisia ovat sosiaaliset innovaatio- ja rakenne-muutosprosessit?
 - Mitä päättäjät voisivat tehdä edistääkseen hallittuja ja tulevaisuutta ennakoivia uudistumisprosesseja?
- Sitran sosiaalisia innovaatioita ja yhteiskunnan uudistumiskykyä koskeva tutkimushanke 2002- 2004.

SITRA

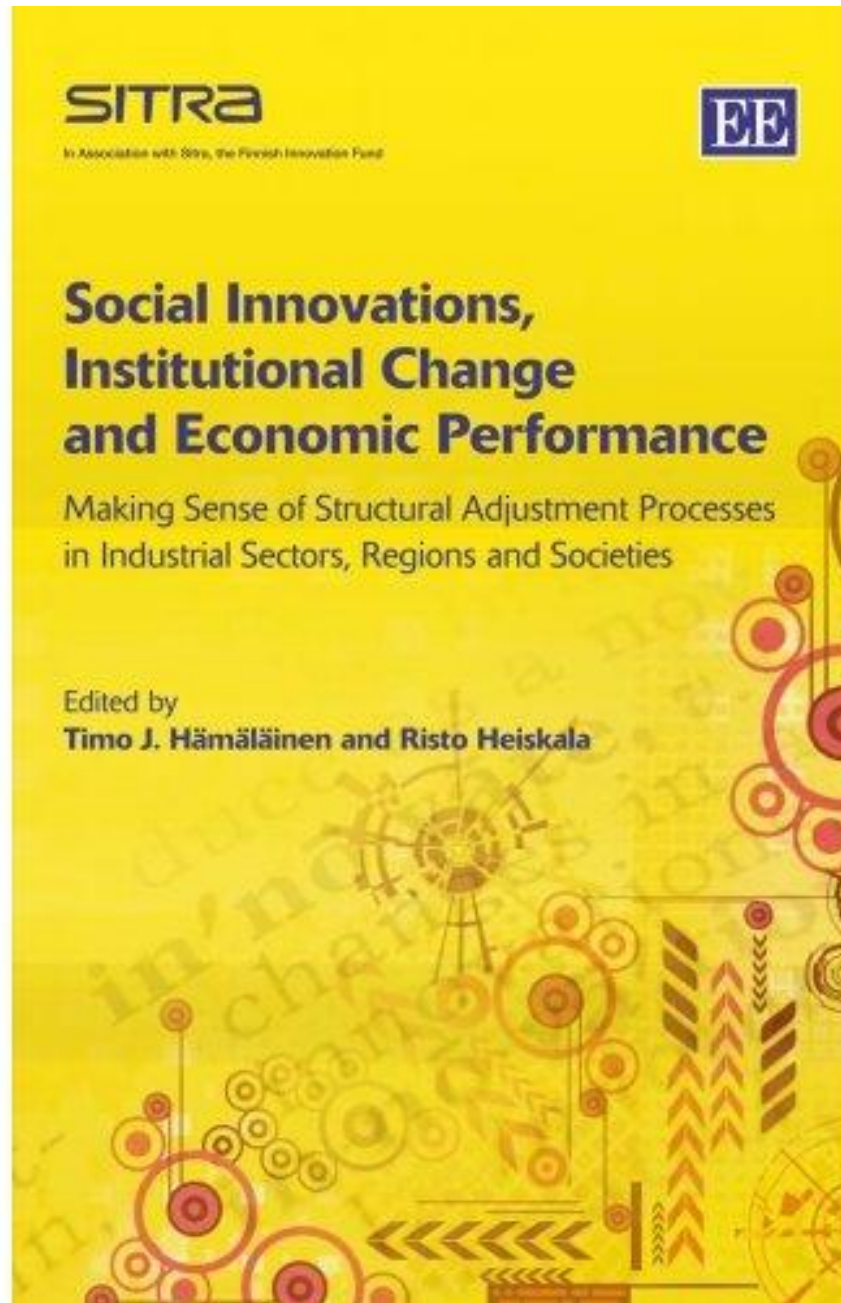
In Association with Sitra, the Finnish Innovation Fund

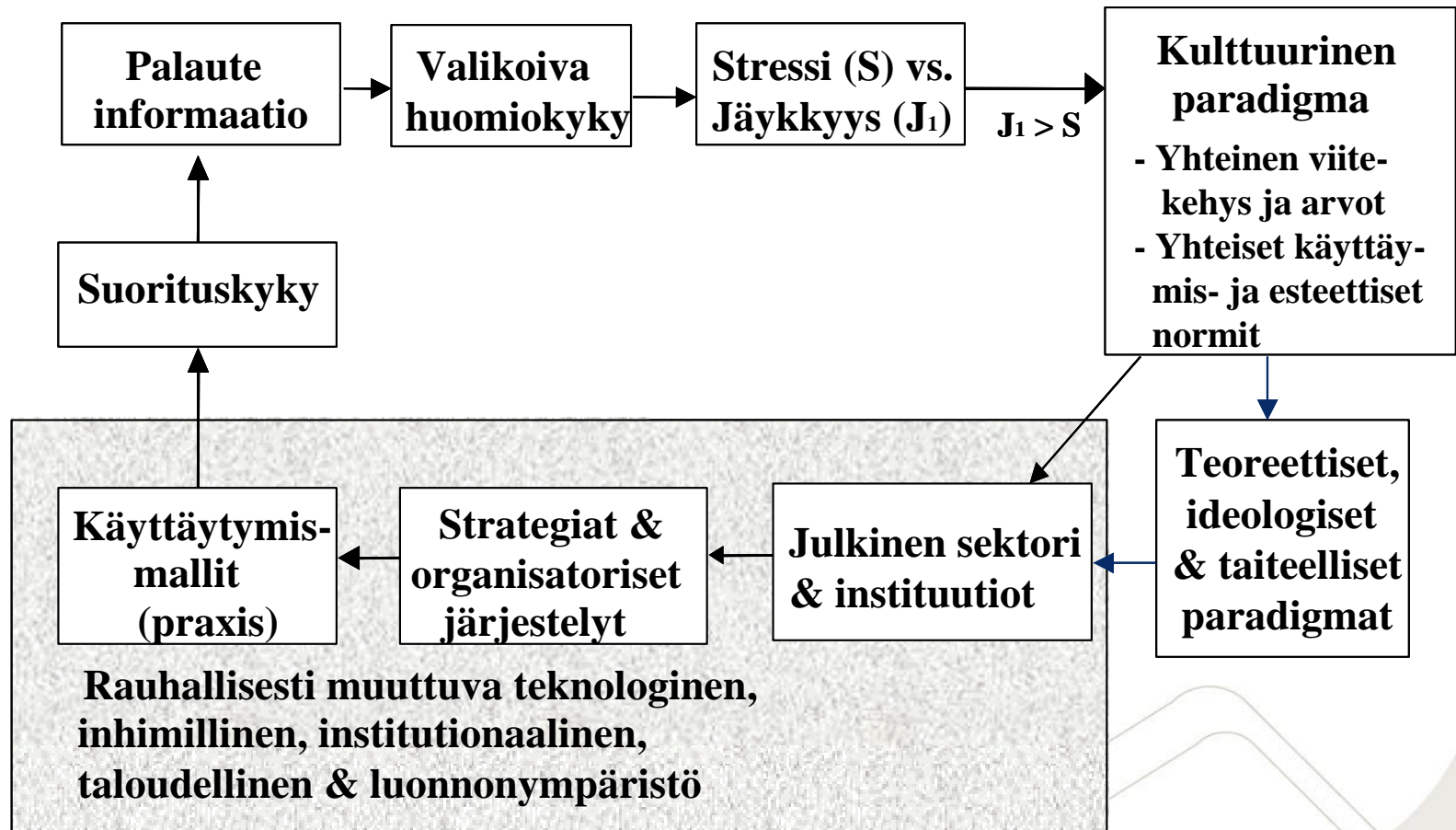
Social Innovations, Institutional Change and Economic Performance

Making Sense of Structural Adjustment Processes
in Industrial Sectors, Regions and Societies

Edited by
Timo J. Hämmäläinen and Risto Heiskala

Rauhallisesti kehittyvä systeemi

Kumuloituvat rakenteelliset jäykkyydet

1. Mentaaliset jäykkyydet

- ihminen ei pidä muutoksesta

2. Taloudelliset jäykkyydet

- muutoksessa on aina häviäjiä

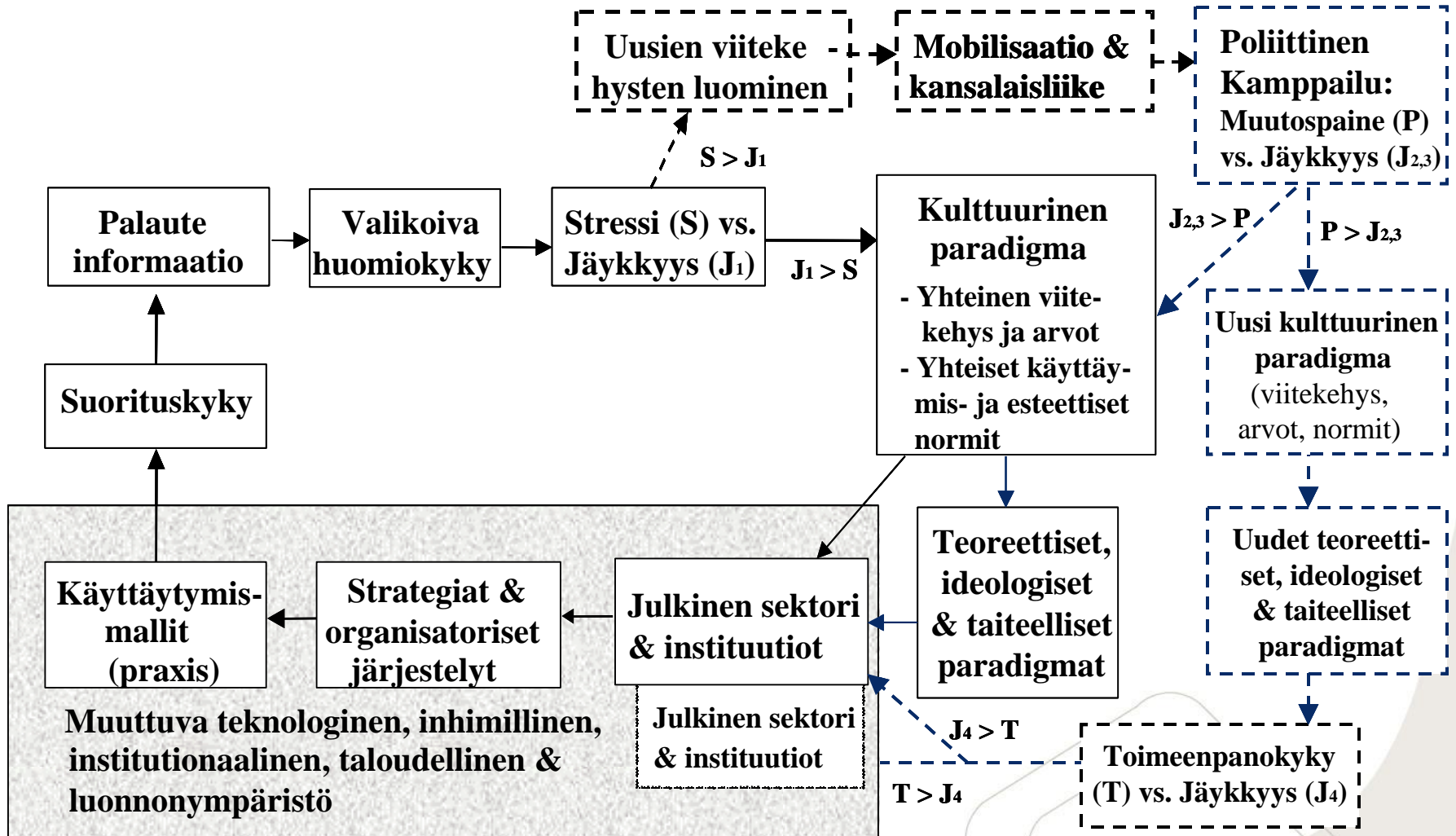
3. Sosiaaliset jäykkyydet

- venettä ei ole kiva keikuttaa

4. Systemiset jäykkyydet

- systeeminen muutos on vaikea toteuttaa

Radikaalimpi uudistusprosessi

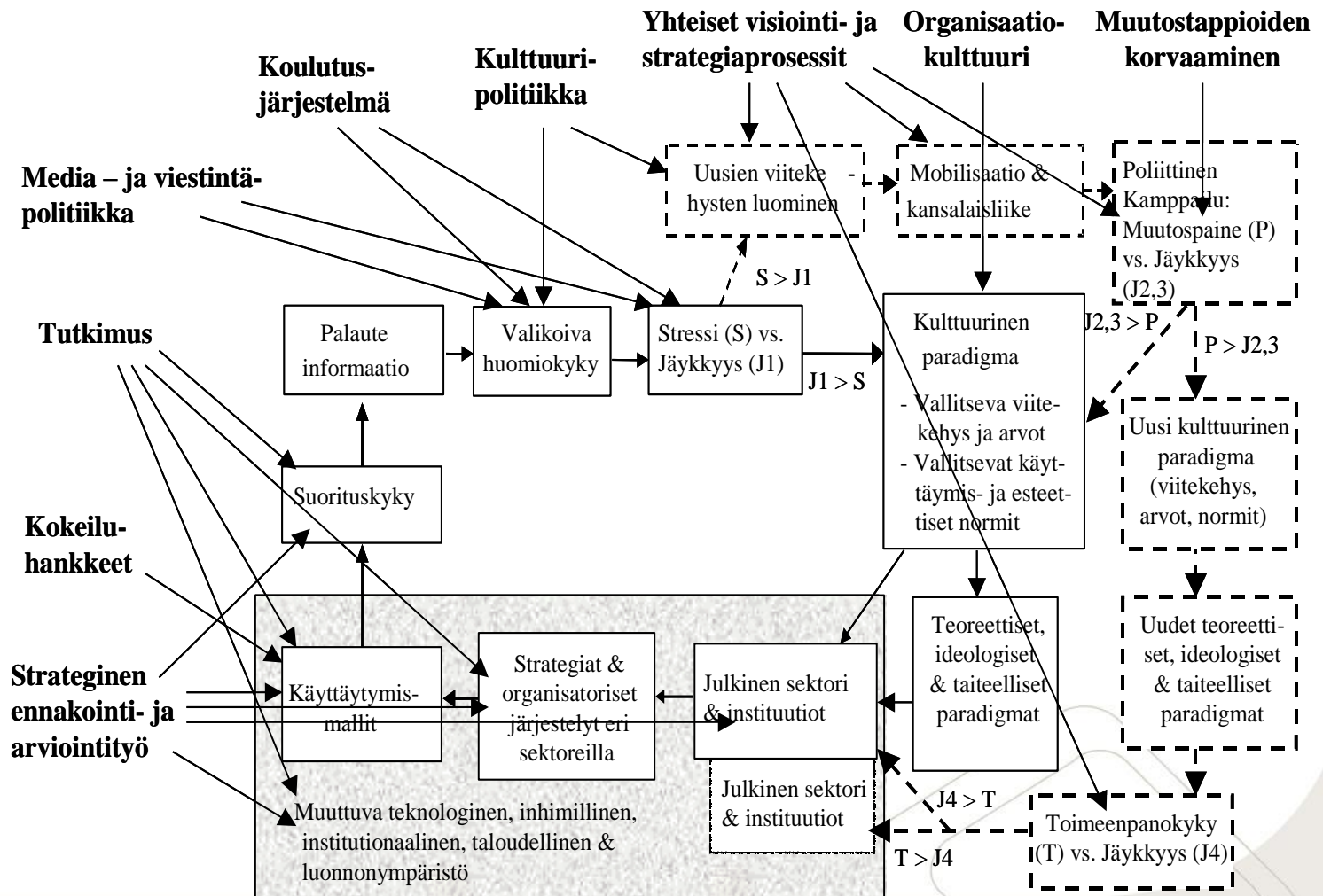
Mentaalimuutos edeltää rakennemuutosta

SYSTEM CHARACTERISTICS	POSTWAR CULTURAL PARADIGM	NEW CULTURAL PARADIGM IN THE 1980'S AND EARLY 1990'S	STRUCTURAL CHANGES IN THE 1990'S
Coordination mechanism	Hierarchical planning	Market mechanism	New organizational arrangements (corporate governance reform, networking), new public management (privatization, management by objectives, decentralization, law on public procurement)
National economy	Closed and regulated	Open and competitive	Deregulation of financial markets and foreign investments, increasing exports and FDI by Finnish firms, EU-membership, deregulation of markets for goods and services, improvements in competition law and its enforcement, EMU-membership
Key sectors of economy	Forest and metal industries	High technology sectors	Rapid growth of the telecommunications sector
Competitiveness strategy	Physical investments and currency devaluations	Knowledge and technology	Rapid growth R&D investments, development of VC markets, creation of the polytechnic system, mgmt by objectives introduced in universities, increasing numbers of new Ph.D.s

Mentaalimuutos edeltää rakennemuutosta

Main goal of government	Social and regional equality	Economic growth and efficiency	Reform of industrial policy (reduction of investment and regional subsidies, increase in R&D subsidies, improving effectiveness of competition policy, development of service sector), cuts in public income transfers (incl. reduction in employment and income “traps”)
Role of citizens	People to be governed	Customers to be served	Decentralization and reform of public sector activities (mgmt by objectives, one-stop service)
Role of labor market organizations	Strong participation in labor market and public decision making (corporatism)	Collective agreements on industry or firm basis; no participation in public policy making	Two successive rounds of industry level agreements in the early 1990s, then return to economy-wide agreements
Culture	Homogenous values and preferences, collectivism, conservatism, national protectionism	Heterogeneous values and preferences, individualism, readiness for change, freedom and openness	Abolishment of paternalistic regulation in alcohol, communication (TV, radio), education and cultural policies and growth of foreign immigration to Finland.

Sosiaalisen innovaatiopolitiikan perusteet

Mutta, jos uudistumiskykyä löytyy, mihin suuntaan yhteiskuntaa pitäisi uudistaa?

→ Tarvitaan uskottavia yhteiskunnallisia visioita!

Miksi nyt tarvitaan yhteisiä visioita?

- Yhteiskunnallinen murros vaatii rakenteellista uudistumista, uudistuminen puolestaan **suunnan** (vision). Yhteinen tulevaisuudenvisio **koordinoi monimutkaisten järjestelmien kehittämistä** tehokkaammin kuin hierarkiat tai markkinamekanismi.
- Positiivinen tulevaisuuden visio **vähentää ihmisten kokemaa epävarmuutta**:
 - fokusoimalla/suuntaamalla tiedonhankintaa
 - koordinoimalla eri toimijoiden tekemisiä
 - tarjoamalla mielekkään tulkintaviitekehyksen sekä
 - antamalla tilaa ja sovittamalla yhteen erilaisia maailmankuvia, arvoja ja päämääriä
- Positiivinen visio **vähentää** muutostappioiden pelosta (epävarmuudesta) johtuvaa **muutosvastarintaa** (tunteet) sekä **motivoi ja sitouttaa** (tahdonvoima) **ihmisiä** toimimaan tärkeänä pitämiensä uudistusten puolesta.
- Visio luo **korkean suoritustason standardin**, joka motivoi jatkuvaan kehitystyöhön ja muodostaa toiminnan arvon mittarin.
- Yhteinen tulevaisuudenvisio **pidentää päätöksenteon aikahorisonttia** sekä vähentää osittaisoptimoinnista aiheutuvia haittoja **antamalla toiminnalle laajemman merkityksen**, joka ylittää yksittäisten toimijoiden intressit.

Miksi uskottavia visioita ei synny?

Uskottava visio edellyttää **laaja-alaista ja luovaa synteesiä**, minkä tekeminen on nyky-yhteiskunnassa vaikeaa:

- yhteiskunnan murros ja monimutkaistuminen tekee **koherentin tulevaisuuskuvan luomisen vaikeaksi**
- **länsimainen ajattelu korostaa analyysia ja rationaalista ajattelua** - visio vaatii synteesiä, tunteita ja motivaatiota
- yhteiskunnan ja asiantuntijuuden erikoistuminen ja kannustimet tuottavat **kapea-alaista ajattelua ja osaamista**
- työelämän **oravanpyörä ei jätä aikaa laajojen synteiesien pohdinnalle**
- **politiikan lyhytjänteisyys ja mediavetoisuus karsii visionäärit politiikasta ja puolueista** (esim. Soininvaara)
- yhteiskunnan **henkiset, taloudelliset ja sosiaaliset jäykkyydet** estävät yhteiskunnalliseen visiointiin tarvittavat aloitteellisuuden
- **rahoittajien puute** – viralliset tutkimusrahoittajat on valjastettu nykyisten tavoitteiden instrumentaaliseen tavoitteluun, niiden kyseenalaistamiseen ei saa helposti resursseja

Yhteiskunnallista keskustelua dominoi instrumentalististen alajärjestelmien akuutit ongelmat

Talous (globalisaatio, kilpailukyky, tehokkuus, tuottavuus, kasvu)	Hyvinvointivaltio (rahoitus, palvelurakenne, sosiaaliturva, tasa-arvo)
Arkielämän hyvinvointi?? (hyvinvointi?, onnellisuus?, hyvä elämä?)	

Lähde: Habermas (1987, Vol. 2)

Kohti hyvinvoivaa ja kilpailukykyistä Suomea (2006)

